

Magdalena Sitek

Wyższa Szkoła Gospodarki Euroregionalnej im. Alcide de Gasperi
w Józefowie

ORCID: 0000-0002-7686-3617

Afrykański pomór świń i interwencyjny odstrzał dzika – podstawy prawa unijnego i krajowego

Wprowadzenie

Przedmiotem niniejszego opracowania jest spojrzenie z dystansu na decyzję Ministra Środowiska, podjętą pod koniec 2018 r. podczas wspólnego posiedzenia z władzami Polskiego Związku Łowieckiego. Przedmiotem spotkania było poszukiwanie możliwości skutecznego zatrzymania rozpowszechniania się wirusa afrykańskiego pomoru świń (dalej: ASF – *African swine fever*) wśród dzików. Minister jako środek zwalczania wirusa zalecił myśliwym przeprowadzenie zmasowanego odstrzału dzików. Sam pomysł wcześniej wyszedł od Głównego Lekarza Weterynarii przy aprobacie Zarządu Głównego Polskiego Związku Łowieckiego. Decyzja polityczna zapadła 28 grudnia 2018 r., podczas spotkania w Ministerstwie Środowiska. W konsekwencji tego spotkania koła łowieckie otrzymywały, w dość nietypowy sposób, a mianowicie drogą SMS-ową, zalecenie o potrzebie organizacji przez koła łowieckie zmasowanego odstrzału dzików. Akcja, szeroko komentowana przez media, miała zastać przeprowadzona w dniach od 12 do 13 i od 26 do 27 stycznia 2019 roku. Zakładano odstrzał na poziomie 210 tys. dzików, przy populacji wynoszącej ok. 340 tys. dzików w 2018 roku. Realizacja tego pomysłu doprowadziłaby do znacznego ograniczenia populacji dzików na terytorium Polski. Ostatecznie, wskutek protestów środowisk ekologicznych oraz kampanii medialnej, nie doszło do realizacji zaplanowanych przez Ministerstwo działań

Motywy do podjęcia decyzji o dość radykalnej redukcji populacji dzików w Polsce jest rozprzestrzenianie się wirusa ASF, który stanowi zagrożenie dla trzody chlewnej i obrotu wieprzowiną¹. Należy przy tej okazji zauwa-

¹ Media dość szeroko donosiły o pomysle Ministra Środowiska wraz z komentarzami. Zob. J. Winiecki, *Minister Środowiska zlecił intensywny odstrzał dzików*, polityka.pl. Tekst z 13 lutego 2019 r. Online: <https://www.polityka.pl/tygodnikpolityka/kraj/1782216,1,minister-srodowiska-zlecił-intensywny-odstrzał-dzikow.read> (data dostępu: 18.03.2019).

żyć, że od wirusa ASF należy odróżnić podobną chorobę wirusową, nazywaną klasycznym pomorem świń (*Classical swine fever* – CSF), która nie jest przedmiotem niniejszego opracowania².

O skali występowania wirusa ASF na terytorium Polski świadczą dane statystyczne. W okresie od 2014 r. do końca 2018 r. w Polsce wykryto 2234 przypadki występowania wirusa ASF u dzików i 213 ognisk tej choroby u świń domowych³. Polska nie jest jedynym krajem w Europie, na terytorium którego występuje wirus ASF⁴. Ogniska tej choroby zostały odkryte m.in w Estonii, Białorusi, we Włoszech, na Łowie, Litwie, a nawet w Belgii

Rosnąca populacja dzików sprawiła, że Polacy przyzwyczaili się już do widoku tych zwierząt, spacerujących ulicami nawet dużych miast w poszukiwaniu żywności na śmietnikach. Mimo że niezwykle rzadko zdarzają się ataki tych zwierząt na ludzi, to jednak w społeczeństwie narasta lęk przed spotkaniem się *vis a vis* z osobnikiem tego gatunku, np. nocą przy własnym śmietniku.

Jednak istotnie negatywne skutki rozszerzania się wirusa AFS uwiadcniają się na polu ekonomicznym. Unia Europejska na podstawie decyzji wykonawczej Komisji 2014/709 z dnia 9 października 2014 r. w sprawie środków kontroli w zakresie zdrowia zwierząt w odniesieniu do afrykańskiego pomoru świń w niektórych państwach członkowskich i uchylającej decyzję wykonawczą 2014/178/UE, wprowadziła zakaz eksportu wieprzowiny z krajów objętych wirusem ASF⁵. Jest to dość ostra i najdalej idąca sankcja wynikająca z prawa unijnego.

W jaki sposób doszło do podjęcia decyzji o odstrzale dzików na poziomie 210 tysięcy sztuk? W dniu 6 grudnia 2018 r. na posiedzeniu Komisji Rolnictwa i Rozwoju Wsi (druk sejmowy nr 199) w Sejmie RP odbyła się debata nad sposobami zwalczania i zatrzymania procesu rozprzestrzeniania się wirusa ASF. Sugerowano, że jedną z metod jest dość radykalne ograniczenie populacji dzików. Następnie ta dyskusja przeniosła się do mediów tradycyjnych,

² Odnośnie do CSF zostało wydane rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 18 grudnia 2017 r. w sprawie wprowadzenia programu wczesnego wykrywania występowania zakażeń wirusem. (Dz.U. z 2018 r. poz. 33).

³ Dane podaję za: KE: *Właściwie prowadzony odstrzał dzików może być sposobem walki z ASF*, TVN24, tekst z 11 stycznia 2019 r. Online: <https://www.tvn24.pl/wiadomosci-ze-swiatea,2/komisja-europejska-odstrzal-dzikow-sposobem-walki-z-asf,899478.html> (data dostępu: 20.03.2019).

⁴ Dane te pochodzą ze strony Komisji Europejskiej: Tekst: *African swine fever in Poland*. Online: https://ec.europa.eu/food/sites/food/files/animals/docs/reg-com_ahw_20170918_african_swine_fever_upd-2017_pol.pdf (data dostępu: 23.03.2019). W Internecie można znaleźć też inne, dużo wyższe dane, np. 3317 tys. przypadków zakażeń wirusem ASF.

⁵ Dz.U. L 295 z 11.10.2014, s. 63. Zob. Pejsak Z., Truszczyński M., *Ryzyko szerzenia się afrykańskiego pomoru świń, ze szczególnym uwzględnieniem państw europejskich i Azji*, „Życie Weterynaryjne” 2014/89/09, s. 743–744; G. Burmakina (2016) *African swine fever virus serotype – specific proteins are significant protective antigens for African swine fever*, J. Gen. Virol. 97/2016, s. 1670–1675.

czyli do radia, telewizji czy gazet drukowanych. Jednak największy oddźwięk dyskusja ta znalazła w mediach społecznościowych. Analizując publikacje na ten temat można je podzielić na te, które popierają odstrzał⁶, ale też dość liczne są takie, które nawołują do odwołania planowej rzezi dzikiej zwierzyny⁷.

Niniejsze opracowanie ma na celu poszukanie odpowiedzi na pytanie o słuszność propozycji decyzji Ministra Środowiska oraz wskazanie, jak naprawdę ma się kwestia zagrożenia, związanego z dynamicznym rozwojem populacji dzików w Polsce.

Populacja dzików w Polsce a zagrożenie wirusem ASF

Według danych szacunkowych GUS w 2018 r. w Polsce żyło 341411 dzików. O dynamizmie przyrostu tej zwierzyny świadczy fakt, że w roku 2010 w Polsce było ich 264800. Z danych za lata 2017/2018 wynika, że najwięcej dzików żyje w województwach: zachodniopomorskim (51819 sztuk), warmińsko-mazurskim (30615 osobników) i mazowieckim (20530 dzików). Najmniej jest ich w województwach: podlaskim i śląskim⁸.

Odstrzał dzików systematycznie spada. W latach 2010–2011 odstrzelono 151 tys. dzików, w latach 2015–2016 117 tys., w 2016–2017 131 tys., zaś w 2017–2018 odstrzelono tylko 36 tys. dzików⁹.

Afrykański pomór świń jest to choroba wirusowa, która po raz pierwszy została zaobserwowana w Kenii w 1910 r. W drugiej połowie XX wieku choroba ta w różny sposób została przeniesiona również do Europy¹⁰. W Polsce pierwsze przypadki ASF zostały zaobserwowane w 2014 r., co nie oznacza, że wcześniej wirus ten nie występował na terytorium naszego kraju.

W oficjalnych dokumentach Unii, a także w licznych europejskich i polskich publikacjach utrzymuje się twierdzenie, że człowiek jest odporny na wirus ASF. Poglądu tego nie potwierdzają amerykańscy naukowcy, według których obecnie za wcześnie jest stawiać twierdzenie o odporności człowieka na wirus ASF. Odporność na ASF nie jest bowiem poznana w stopniu wystarczającym, zwłaszcza gdy chodzi o odporność humoralną czy komórko-

⁶ Zob. T. Szymańczka, S. Kacperczyk, *Dzików w Polsce jest zbyt duża populacja alarmuje PZPRZ*, „Tygodnik Rolniczy”, tekst online: https://www.tygodnik-rolniczy.pl/articles/aktualnosci/_dzikow-w-polsce-jest-zbyt-duza-populacja-alarmuje-pzprz/ (data dostępu: 18.03.2019).

⁷ Zob. J. Kowalik, *Jak dziki stały się kozłem ofiarnym. Rzeź nie powstrzyma ASF*, „Newsweek Polska” z 9.01.2019, tekst online: <https://www.newsweek.pl/polska/jak-dziki-staly-sie-kozlem-ofiarnym-rzez-nie-powstrzyma-asf/y9dk59s> (data dostępu: 18.03.2019).

⁸ „Rocznik Statystyczny Leśnictwa” 2018, s. 161.

⁹ Ibidem, s. 163.

¹⁰ Penrith, M. L., *African swine fever*, “Onderstepoort Journal of Veterinary Research” 2009, 76(1), 91–95; Enjuanes, L., Carrascosa, A. L., Moreno, M. A., & Vinuela, E., *Titration of African swine fever (ASF) virus*, “Journal of General Virology” 1976, 32(3), 471-477.

wą¹¹. Ponadto, wirus ASF jest odporny na zamrażanie i obróbkę termiczną i obecnie nie ma na niego żadnej skutecznej szczepionki. Wydaje się, że najskuteczniejszym sposobem walki z tym wirusem jest likwidacja i utylizacja zarazonych zwierząt. Wirus ten jest odporny na działania czynników środowiskowych, takich jak wysychanie, gnicie, temperaturę czy zmiany pH¹².

Podstawową metodą zwalczania tego wirusa są działania profilaktyczne, czyli zapobieżenie przenikaniu wirusa ASF na terytorium kraju. Ryzyko przeniesienia się tego wirusa na terytorium Polski zwiększa się ze względu na występowanie jego ognisk u naszych najbliższych sąsiadów, tj. w Rosji, na Litwie, Białorusi i Ukrainie. Trudno jest powstrzymać migrację dzików, czy też transport kołowy, pieszy lub handel mięsem¹³. W sumie na terytorium Polski do lipca 2018 r. wykryto 182 ogniska tej choroby – miało to miejsce na terenie województw: podlaskiego, lubelskiego, mazowieckiego i warmińsko-mazurskiego.

Podstawową metodą zwalczania wirusa ASF jest bioasekuracja, zalecana przez Komisję Europejską i wdrożona już w Polsce. Metoda ta polega m.in. na zwalczaniu gryzoni, zabezpieczeniu świń przed dostępem do innych zwierząt gospodarskich, a także na konieczności stosowania mat dezynfekujących i ubrań ochronnych¹⁴. W ramach tej metody przewiduje się odstrzał dzików.

Podstawy prawne zwalczania ASF i polityka kontroli dzików w prawie unijnym

Akty prawne dotyczące polityki kontroli populacji dzików, w szczególności w związku z AFS, można podzielić na przepisy prawa unijnego i przepisy prawa krajowego. Do tych pierwszych należy zaliczyć:

1. Dyrektywę Rady 2002/60/WE z dnia 27 czerwca 2002 r. ustanawiającą przepisy w celu zwalczania afrykańskiego pomoru świń oraz zmieniającą dyrektywę 92/119/EWG w zakresie choroby cieszyńskiej i afrykańskiego pomoru świń,

¹¹ Tak wynika z badań prowadzonych na Uniwersytecie Illinois w Urbannie w USA; D.L. Rock, *Challenges for African swine fever vaccine development – perhaps the end of the beginning*, „Vet. Microbiol.” 206/2017, s. 52–58; D.H. Schlafer, C.A. Mebus, J.W. McVica, *African swine fever in neonatal pigs*, „Am. J. Vet. Res” 45/1984, s. 1367–1372. Informację podają za: Z. Pejsak, M. Truszczyński, *Szczepionka przeciwko afrykańskiemu pomorowi świń*, „Życie Weterynaryjne” 93.05/2018, s. 321.

¹² Z. Pejsak, I. Markowska-Daniel, *Afrykański pomór świń*, Państwowy Instytut Weterynaryjny w Puławach, Puławy 2014, tekst online: http://www.piwstw.com2.pl/dokumenty/ASF_materiały_szkoleniowe_dla_hodowców.pdf (data dostępu: 18.03.2019).

¹³ Markowska-Daniel, I., Ziętek-Barszcz, A., Bocian, Ł., Kukier, M., Pejsak, Z., *Ocena ryzyka przeniesienia afrykańskiego pomoru świń z Obwodu Kaliningradzkiego do Polski*, „Życie Wet.” 2011, 86(6), 427–431.

¹⁴ Zob. D. Plokarz, Rudy A., *Bioasekuracja jako metoda ograniczenia szerzenia się afrykańskiego pomoru świń*, „Życie Weterynaryjne” 90(08)2015, s. 505–507.

2. Decyzję Komisji 2003/422/WE z dnia 26 maja 2003 r. zatwierdzającą podręcznik diagnostyczny dotyczący afrykańskiego pomoru świń,

3. Decyzję wykonawczą Komisji 2014/709/UE z dnia 9 października 2014 r. w sprawie kontroli w zakresie zdrowia zwierząt w odniesieniu do afrykańskiego pomoru świń w niektórych państwach członkowskich i uchylająca decyzję wykonawczą 2014/178/EU.

Początki polityki unijnej w zwalczaniu ASF ograniczały się przede wszystkim do działań profilaktycznych i diagnostycznych. W dyrektywie 2002/60WE postanowiono wprowadzić na terenie Unii jednolite praktyki diagnostyczne, metody pobierania próbek oraz ustalono kryteria oceny wyników laboratoryjnych. Instytucją odpowiedzialną za te działania zostało laboratorium referencyjne Wspólnoty dla afrykańskiego pomoru świń. W tej dyrektywie nie przewidziano możliwości fizycznej eliminacji dzików przez odstrzał w ramach walki z wirusem ASF.

Jako załącznik do tej dyrektywy został dodany podręcznik diagnostyczny. Stał się on oficjalnym dokumentem Unii, na podstawie Decyzji Komisji 2003/422/WE z dnia 26 maja 2003 r. zatwierdzającej podręcznik diagnostyczny dotyczący afrykańskiego pomoru świń¹⁵.

W tym dokumencie wskazano, że jednym z głównych kanałów rozprzestrzeniania się wirusa ASF jest kontakt świń z dzikami. Do takich sytuacji dochodzi wówczas, gdy świny są trzymane na otwartym terenie. Stąd też zlecano wprowadzenie kontroli serologicznej u dzików na terenach objętych występowaniem wirusa ASF. Określona została także minimalna liczba zwierząt, które winny zostać objęte tymi badaniami. Jednak co najważniejsze, w dyrektywie tej nie przewidziano możliwości zmniejszenia populacji dzików poprzez odstrzał. Fizyczna eliminacja została przewidziana w odniesieniu do hodowli świń zakażonych wirusem ASF. Zaznaczono, że ubój winien być przeprowadzony zgodnie z postanowieniami dyrektywy Rady 93/119/EWG z dnia 2 grudnia 1993 r. o ochronie zwierząt w czasie uboju lub zabijania¹⁶, zmienionej rozporządzeniem (WE) nr 806/2003¹⁷. Obecnie obowiązuje rozrządzenie Rady (WE) nr 1099/2009 z dnia 24 września 2009 r. w sprawie ochrony zwierząt podczas ich uśmiercania¹⁸. Rozporządzenie to jednak nie dotyczy uśmiercania zwierząt dzikich lub bezdomnych w celach kontroli liczebności populacji.

Ważnym dokumentem jest opinia Europejskiego Urzędu ds. Bezpieczeństwa Żywności, w której zalecono odstrzał dzików jako jeden ze skuteczniejszych sposobów na ograniczenie rozpowszechniania się wirusa ASF.

¹⁵ Dz. U. L 143, 11/06/2003, str. 35–49.

¹⁶ Dz.U. L 340 z 31.12.1993, str. 21.

¹⁷ Dz.U. L 122, z 16.5.2003, str. 1.

¹⁸ Dz.U. L. z 2009 3030.1.

Odstrzał dzików był również przeprowadzany w innych krajach europejskich. Przykładem tego są Włochy. Komisja Europejska, decyzją 2005/362/WE, zatwierdziła przedstawiony przez Włochy plan zwalczania afrykańskiego pomoru świń u dzików na Sardynii¹⁹. Jednym z głównych środków zwalczania tego wirusa był planowany odstrzał dzików. Najnowsze regulacje dla Sardynii zostały zawarte w trzyletniej strategii zwalczania zagrożeń epidemiologicznych. W strategii tej przewidziano przede wszystkim działania kontrolne. W ramach działań prewencyjnych przewidziano również możliwość przeprowadzenia planowych odstrzałów dzików, zwłaszcza na terenach zagrożonych ASF²⁰.

Podstawy prawne zwalczania ASF i polityka kontroli dzików w prawie polskim

W Polsce instytucjami zaangażowanymi w zwalczanie wirusa ASF są Ministerstwo Środowiska, Ministerstwo Rolnictwa, Główny Lekarz Weterynarii oraz Zarząd Głównego Polskiego Związku Łowieckiego. Kompetencje tych organów w zakresie odstrzału dzików należy ocenić z punktu widzenia przepisów ustawy z 13 października 1995 r. prawo łowieckie (dalej: u.p.ł.)²¹. Na podstawie art. 6 u.p.ł. naczelnym organem administracji rządowej w zakresie łowiectwa jest minister właściwy do spraw środowiska.

Zgodnie z art. 8a ustawy planowy odstrzał zwierząt dziko żyjących, w tym i dzików, przeprowadza się na podstawie rocznego planu łowieckiego, który przygotowuje zarządca lub dzierżawca obwodu łowieckiego. Taki plan uzgadniany jest z zarządem okręgowym Polskiego Związku Łowieckiego. Plan wraz z opinią wójta przedkładany jest właściwemu nadleśniczemu. W przypadku, gdy obwód łowiecki graniczy z parkiem narodowym, plan musi być zaopiniowany przez dyrektora tego parku (art. 8a ust. 10).

W jednym z punktów wspomnianego powyżej planu określono liczbę zwierząt łownych planowaną do pozyskania w drodze odstrzału w ciągu łowieckiego roku gospodarczego (rok taki obejmuje okres od 1 kwietnia do 31 marca)²². W odrębnym jednak punkcie tego planu musi znajdować się wskazanie minimalnej liczby dzików zaplanowanych do pozyskania w danym roku gospodarczym (art. 8a. ust. 3 pkt. 4j).

¹⁹ Dz.U. L. 118 z 5.5.2005, s. 37.

²⁰ Piano Sanitario Triennale 2018-2020, Listopad 2017, tekst online: https://www.atssarde-gna.it/documenti/12_322_20171122133816.pdf (data dostępu: 21.03.2019).

²¹ T.j. Dz.U. z 2018 r. poz. 2033.

²² Wykaz zwierząt łownych znajduje się w rozporządzeniu Ministra Środowiska z dnia 11 marca 2005 r. w sprawie ustalenia listy gatunków zwierząt łownych (Dz.U. z 2005 r. nr 45, poz. 433).

Główną podstawę prawną do podejmowania działań przeciwko rozprzestrzenianiu się wirusa ASF stanowi ustawa z dnia 11 marca 2004 r. o ochronie zdrowia zwierząt oraz zwalczaniu chorób zakaźnych zwierząt²³. Podstawową kwestią jest odnotowywanie przypadków występowania chorób zakaźnych u dzikich zwierząt. Na podstawie art. 42 ust. został wprowadzony obowiązek informowania odpowiednich organów o występowaniu takich przypadkach. Tymi organami są: inspekcja weterynaryjna, podmioty świadczące usługi z zakresu medycyny weterynaryjnej albo wójt, burmistrz czy prezydent miasta. Wypełnienie tego obowiązku spoczywa na tym, kto ma kontakt z zarażonym zwierzęciem, zatem może to być przypadkowy turysta będący w lesie, jak również osoby wykonujące czynności służbowe lub zawodowe, np. leśniczy czy gajowy, lekarz weterynarii, myśliwi, dzierżawcy oraz zarządcy obwodu łowieckiego.

W przypadku wystąpienia chorób zakaźnych u zwierząt, również dzikich, powiatowy lekarz weterynarii może wydać pozwolenie na zabicie lub ubój zwierząt chorych lub zakażonych (art. 44 ust. 1 pkt. 4). Ustawa ta jednak nie zawiera żadnych dyspozycji co do konieczności podejmowania działań w związku z występowaniem ASF na terytorium Polski.

Podejmowane przez władze polskie działania w zakresie zwalczania ASF miały przede wszystkim na celu zatrzymanie procesu rozprzestrzeniania się wirusa wśród hodowli świń. W tym celu rozporządzeniem MRiRW z dnia 3 kwietnia 2015 r. został ustanowiony „Program bioasekuracji mający na celu zapobieganie szerzeniu się afrykańskiego pomoru świń”, którego realizacja została przewidziana na lata 2015–2018. Program ten objął przede wszystkim województwo podlaskie, a więc teren, na którym ten wirus pojawił się w Polsce. W programie tym zostały jedynie określone elementy procedury składającej się na proces bioasekuracji. Między innymi dopuszczono ubój zwierząt domowych zarażonych wirusem ASF. Program ten, jako że był przewidziany do realizacji tylko w określonym czasie, obecnie już nie obowiązuje²⁴.

Na podstawie rozporządzenia Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 24 stycznia 2018 r. w sprawie wprowadzenia w 2018 r. na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej „Programu mającego na celu wczesne wykrycie zakażeń wirusem wywołującym afrykański pomór świń i poszerzenie wiedzy na temat tej choroby oraz jej zwalczanie” obowiązuje nowy program zwalczania ASF²⁵. Jest to program bez wskazania końcowej daty jego realizacji. Celem tego programu jest wzmocnienie ochrony terytorium Polski i Unii Europej-

²³ T.j. Dz.U. z 2018 r. poz. 1967.

²⁴ Dz.U. z 2015 r. poz. 517. Rozporządzenie to było zmienione rozporządzeniem MRiRW z dnia 11 maja 2016 r. zmieniającym rozporządzenie w sprawie wprowadzenia „Programu bioasekuracji mającego na celu zapobieganie szerzeniu się afrykańskiego pomoru świń” na lata 2015–2018 (Dz.U. z 2016 r., poz. 679).

²⁵ Dz.U. z 2018r. poz. 316.

skiej przed rozprzestrzenianiem się wirusa ASF. Jednym ze sposobów działań o charakterze zapobiegawczym jest ubój lub zabicie świń i dzików na obszarze zagrożenia lub obszarze ochronnym. Pozyskane w ten sposób tusze dzików, jeśli nie mogą być inaczej zagospodarowane przez myśliwych, winny być zutyliczowane (pkt. 3.1 Programu). W pkt. 4.1 Programu na rok 2018 przewidziano polowanie na dorosłe samice dzika i odstrzał selektywny samic dzika. Przeprowadzenie polowania spoczywa na barkach myśliwych.

Wnioski – przyszłe los dzików w Polsce i Europie

Zgodnie w rocznym planem łowieckim na lata 2018–2019 zakładano odstrzał 185 tys. dzików w całej Polsce. Do końca listopada 2018 r. zabito 168 tys. dzików. W wypowiedziach polityków wskazywano, że odstrzał dzików winien być na poziomie 210 tys. dzików w tym okresie. Zatem chodziło o zwiększenie odstrzału o 25 tys. dzików w stosunku do planowanej liczby²⁶. Tym bardziej, że dzik jest gatunkiem zwierząt dzikich, którego populacja bardzo szybko się odtwarza. Szacuje się, że poziom odtworzenia to 250% rocznie.

Ocena fizycznej eliminacji dzików została podniesiona przez wiceprezesa NIK Wojciecha Kutylę, który w swoim wystąpieniu na Sejmowej Komisji Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 6 grudnia 2017 r. stwierdził, że „podejmowane działania powinny wyprzedzać skutki choroby. Na przykład dziki powinny być likwidowane w promieniu co najmniej 50 km od miejsca wystąpienia zakażeń. Elementem walki z ASF jest również odstrzał loch dzików, systematyczne zbieranie padliny i patrochów oraz ich utylizacja, a także stosowanie bioasekuracji na obszarach, gdzie dotychczas nie stwierdzono obecności wirusa“. Stwierdził jednocześnie, że stosowanie w Polsce zasad bioasekuracji nie jest satysfakcjonujące i skuteczne. Wiceprezes NIK wspomniał też o potrzebie scentralizowania zarządzania procesem zwalczania wirusa ASF, co spotkało się ze sprzeciwem Ministra Środowiska²⁷.

Także stanowisko Komisji Europejskiej jest dość jednoznaczne, tak w wypowiedziach urzędników unijnych, jak w ustawodawstwie Unii. Przyjmuje się, że odstrzał dzików jest jednym ze środków walki z chorobą afrykańskiego pomoru świń. Rozprzestrzenianie się tego wirusa może spowodować

²⁶ Dane te pochodzą z wypowiedzi rzecznika prasowego PZL, podane za: J. Kowalik, *Jak dziki stały się kozłem ofiarnym. Rzeź nie powstrzyma ASF*, „Newsweek Polska” z 9.01.2019, online: <https://www.newsweek.pl/polska/jak-dziki-staly-sie-kozlem-ofiarnym-rzez-nie-powstrzyma-asf/y9dk59s> (data dostępu: 23.03.2019). Tekst tego artykułu jest bardzo nieobiektywny i zawiera manipulacje cyframi. Minister Rolnictwa chciał podnieść liczbę odstrzału o 25 tys. dzików. Trudno w tej perspektywie jest mówić o rzezi.

²⁷ Tekst online: <http://search.sejm.gov.pl/SejmSearch/ADDL.aspx?DoSearchNewByIndex> (data dostępu: 23.03.2019).

zakaz eksportu wieprzowiny z całej Unii Europejskiej, co stałoby się poważnym problemem ekonomicznym dla wielu państw członkowskich.

Zresztą w innych krajach Unii przeprowadza się profilaktyczny odstrzał dzików. W ostatnim roku w Niemczech dokonano odstrzału ok. 830 tys. dzików²⁸.

Można zatem stwierdzić, że zaproponowany przez Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi odstrzał dzików nie jest w sprzeczności z przepisami prawa polskiego oraz unijnego. Wątpliwości mogą budzić kompetencje Ministra Rolnictwa w tym zakresie. Z analizy polskiego ustawodawstwa wynika, że taka inicjatywa powinna być wyjęta od Ministra Ochrony Środowiska. Ponadto, dość sprzeczne są dane dotyczące populacji dzików w Polsce. Na tym tle też trudno jest ustalić stosunek podwyższonej liczby odstrzału do rocznego planu PZŁ oraz rzeczywistej liczby dzików w Polsce. Nie można dopuścić do całkowitego wyeliminowania dzika z terytorium Polski. Taki odstrzał byłby prawdziwą rzezią. Niemniej jednak przyjąwszy liczbę dzików występujących na terytorium Polski za prawdziwą, czyli ok. 310 tys., to odstrzał 210 tys. nie stanowi wielkiego zagrożenia dla populacji tych zwierząt. Konieczne jest jednak respektowanie przepisów prawa i kompetencji poszczególnych organów. Działania te są zgodne z polityką Unii Europejskiej.

Wykaz literatury

- Burmakina G., *African swine fever virus serotype – specific proteins are significant protective antigens for African swine fever*, "J. Gen. Virol." 2016, 97/2016.
- Enjuanes L., Carrascosa A.L., Moreno M.A., Vinuela, E., *Titration of African swine fever (ASF) virus*, "Journal of General Virology" 1976, 32(3).
- Markowska-Daniel I., Ziętek-Barszcz A., Bocian Ł., Kukier M., Pejsak Z., *Ocena ryzyka przeniesienia afrykańskiego pomoru świń z Obwodu Kaliningradzkiego do Polski*, „Życie Wet.” 86(6).
- Pejsak Z., Truszczyński M., *Ryzyko szerzenia się afrykańskiego pomoru świń, ze szczególnym uwzględnieniem państw europejskich i Azji*, „Życie Weterynaryjne” 2014/89/09.
- Pejsak Z., Truszczyński M., *Szczepionka przeciwko afrykańskiemu pomorowi świń*, „Życie Weterynaryjne” 93.05/2018.
- Penrith M.L., *African swine fever*, „Onderstepoort Journal of Veterinary Research” 2009, 76(1).
- Płokarz D., Rudy A., *Bioasekuracja jako metoda ograniczenia szerzenia się afrykańskiego pomoru świń*, „Życie Weterynaryjne” 2015, 90(08).
- Rock D.L., *Challenges for African swine fever vaccine development – perhaps the end of the beginning*, "Vet. Microbiol." 2017, 206/2017.

²⁸ Przedstawiciel Komisji Europejskiej popiera masowy odstrzał dzików. „To niezbędny krok”, tekst: strak.eu, online: <https://strak.eu/komisja-europejska-popiera-masowy-odstrzal-dzikow-to-niezbledny-krok/> (data dostępu: 23.01.2019).

“Rocznik Statystyczny Leśnictwa” 2018.

Schlafer D.H., Mebus C.A., McVica J.W., *African swine fever in neonatal pigs*, “Am. J. Vet. Res” 45/1984.

Summary

African swine fever and emergency wild boar hunting – the foundations of the EU and national law

Key words: EU law, hunting law, hunting wild boars, ASF.

The ASF virus has been spreading among wild boars for over a decade in several European countries, including Poland. As a result, there are quite numerous infections among domestic pigs as well. Therefore, numerous EU and Member State regulations have been published in this respect and a biosecurity procedure has been introduced. One of its elements is to hunt wild boars in areas vulnerable to the ASF virus. The increase in the number of infections among wild boars and the appearance of numerous outbreaks of this disease among pigs prompted the Polish authorities to allow a significant increase in the amount of wild boar hunting. This decision aroused debate on the legitimacy of such a solution. The purpose of this study is to analyse the provisions of EU and Polish law regarding the legitimacy of an increase in the amount of wild boar hunting in Poland.